सामुदायिक विद्यालयको परीक्षा प्रणालीको अवस्था

त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षाशास्त्र संकाय स्नातकोत्तर तह

(एम.एड.)दोस्रो वर्ष (**ED.CE 598**), को आवश्यकता

परिपूर्तिको लागि तयार गरिएको प्रस्तुत

शोधपत्र

शोधार्थी

शंकर सुवेदी

परीक्षा क्रमाङ्क : २१४००४९ (२०६६)

त्रि .वि.द.नं :१०२२७-९२

प्रस्तोता

सुकुना बहुमुखी क्याम्पस

पाठ्यक्रम तथा मूल्याङ्कन विभाग

इन्द्रपुर, मोरङ

२०७०, बैशाख

सामुदायिक विद्यालयको परीक्षा प्रणालीको अवस्था - शंकर सुवेदी

कृतज्ञताज्ञापन

त्रिभुवन विश्वविद्यालय सुकुना बहुमुखी क्याम्पस शिक्षाशास्त्र संकाय अन्तर्गत एम.एड. दोश्रो वर्षको पाठ्यक्रम तथा मूल्याङ्कन विषयको आवश्यकता परिपूर्ति गर्ने सिलसिलामा **'सामुदायिक विद्यालयको परीक्षा प्रणालीको अवस्था'** शीर्षकमा परीक्षा प्रणालीको प्रभावकारीता अध्ययन गर्नका लागि यो शोधपत्र तयार गरिएको छ ।

यो शोध पत्र तयार गर्ने क्रममा अत्यन्त व्यस्त समयका बावजुद अमूल्य सल्लाह, सुझाव र निर्देशन प्रदान गर्नुहुने मेरा शोध निर्देशक सुकुना बहुमुखी क्याम्पसका सहायक प्राध्यापक भोजराज घिमिरे प्रति हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु । प्रशासनिक रुपमा सहयोग पुऱ्याउनु हुने क्याम्पस प्रमुख पीतकुमारज्यू र पाठ्यक्रम तथा मूल्याङ्कन प्रमुख लक्ष्मी कुमार श्रेष्ठज्यूप्रति कृतज्ञताज्ञापन गर्दछु ।

शोधपत्र तयारीको क्रममा विभिन्न तथ्याङ्कहरु र सन्दर्भ सामग्रीहरु उपलब्ध गराई हौसला प्रदान गर्नुहुने स्रोतकेन्द्र ओखेका स्रोतव्यक्ति माधवप्रसाद ढकाल ,स्रोतकेन्द्र स्तरिय परीक्षा समितिका संयोजक तोयानाथ भट्टराई, छनौट गरिएका विद्यालयहरु मच्छिन्द्र मा.वि. सुदापका प्र.अ. कुलबहादुर बस्नेत, शारदा नि.मा.वि. ओखेका प्र.अ. दलबहादुर कार्की र भगवती प्रा.वि.ओखेका प्र.अ. डम्बरबहादुर बुढाथोकी एवं परीक्षा समितिका सदस्यहरु र शिक्षकहरुलाई धन्यवाद दिन चाहन्छु । यसका साथै शोधपत्र तयार गर्नको लागि उत्प्रेरणा प्रदान गर्ने मेरा मित्रहरु श्रीमान् बस्नेत, रुद्रप्रसाद निरौला, लक्ष्मण खनाल, खगेन्द्र भट्टराईलाई भुल्न सक्दिन । त्यस्तै गरी जुनसुकै समयमा सल्लाह र सुझावहरु दिएर शोध कार्यलाई सम्पन्न गर्न सहयोग पुऱ्याउनुहुने सुकुना बहुमुखी क्याम्पसका सम्पूर्ण गुरुहरुलाई पनि हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्न चहन्छु ।

अन्त्यमा यस शोध पत्रलाई कम्प्युटर टाइप गरी विशेष सहयोग पुऱ्याउने मोर्डन डिजिटल फोटो स्टुडियो तथा कम्युनिकेशन सेन्टर, सुकुना मोरङका प्रोपोराइटर धर्मेन्द्र दुलाललाई पनि धन्यवाद दिन चाहान्छु ।

शंकर सुवेदी

शोधसार

यस सन्दर्भमा **सामुदायिक विद्यालयहरुको परीक्षा प्रणालीको अवस्था** भन्ने शीर्षकमा तयार पारिएको यो शोधपत्रको मुख्य उद्देश्य सामुदाायिक विद्यालयको परीक्षा प्रणालीको अवस्था विश्लेषण गर्नु रहेको छ ।

यो अनुसन्धान गुणात्मक र परीमाणत्मक दुवै ढाँचामा आधारित छ । यो अनुसन्धान तेह्रथुम जिल्लाको ओखे स्रोत केन्द्र अन्तर्गतको १४ वटा सामुदायीक विद्यालयका प्र.अ हरु , शिक्षकहरु , विद्यार्थीहरु , स्रोत व्यक्तिहरु ,परीक्षा समितिका संयोजक तथा सदस्यहरु तथा प्रश्नपत्र मूल्याङ्कन समितिका सदस्यहरुलाई लिएको छ । ओखे स्रोतकेन्द्रअन्तगर्तका जम्मा तीनवटा विद्यालयहरु १.मा.वी ,१नि.मा.वी र १प्रा.वी जस अन्तर्गत परीक्षा समितिका संयोजक र सदस्य गरी ४जना , प्रश्न पत्र मूल्याङ्कन समितिका सदस्यहरु २ जना ,शिक्षकहरु ६ जना प्र. अ ३ जना र १ जना स्रोत व्यक्ति लाई लिएको छ । यो अनुसन्धानका लागि अन्तवार्ता / प्रश्नावली र लक्षित समूह छलफल गरिएको छ ।

परीक्षाका लागि तयार गरिएका प्रश्नपत्रले ज्ञान ,सीप र अभिवृती जस्ता महत्वपूर्ण पक्षलाई प्रतिनिधित्व गर्न नसक्नु ,उत्तर पुस्तीका परीक्षणका हेलो ईफेक्ट पर्नु,उत्तर पुस्तीका सम्परिक्षण नहुनु साथै नतिजा प्रमाणिकरण गरि अभिभावकलाई पठाएर आवाश्यक सुझावहरु लिन नसक्नु जस्ता समस्याहरु यस अनुसन्धानबाट प्राप्त भएका छन् । वर्तमान परिक्षा प्रणली, परम्परागत परीक्षा प्रणलीलाई नै वढावा दिएको यहाँ पाईयो , जस अन्तगर्त विद्यार्थीको वास्तविक क्षमताको मूल्याङ्कन नभएको देखियो ।

जुन उद्देश्य लिएर परीक्षा शञ्चालन गरिएको हो सोहि उद्देश्य पूरा गर्ने खालको प्रश्नपत्र निर्माण गरिनुपर्ने ,उपयुक्त वातावरण सृजना गरि परीक्षा शञ्चालन गर्नु पर्ने उत्तरपुस्तीका को सम्परीक्षण को व्यवस्था गरिनुपर्ने ,नतिजा विश्लेबण गरि प्राप्त सुझावहरु तत्काल लागु गरिनु पर्ने,परीक्षालाई मात्रै मूल्याङ्कन को रुपमा नलिई विद्यार्थीको सम्पूर्ण पक्षको मूल्याङ्कन गर्न मूल्याङ्कनका विभिन्न साधनहरुको व्यापक रुपमा प्रयोग गर्नु पर्छ ।

विषयसूची

पृष्ठ सङ्ख्या

परिच्छेद एक : परिचय

१.१ अध्ययनको पृष्ठभूमि १

१.२ समस्याको कथन ५

१.३ अध्ययनको औचित्य ७

१.४ अध्ययनको उद्देश्य ९

१.५ अनुसन्धानात्मक प्रश्नहरु ९

१.६ अध्ययनको परिसीमा ९

परिच्छेद दुई : सम्बन्धित साहित्यको पुनरावलोकन र सैद्धान्तिक खाका

२.१ सम्बन्धित साहित्यको पुनरावलोकन १०

२.२ सैद्धान्तिक खाका १६

२.३ पुनरावलोकनको उपादेयता १८

परिच्छेद तीन : अध्ययन विधि

३.१ अनुसन्धानात्मक ढाँचा १९

३.२. अध्ययनको जनसंख्या १९

३.३ नमुनाको आकार र छनौट विधि १९

३.४ अध्ययनका साधनहरु २०

३.५ तथ्याङ्क संकलनका श्रोतहरु २१

३.६ तथ्याङ्क संकलन विधि २२

३.७ तथ्याङ्क विश्लेषण विधि २२

परिच्छेद चार : तथ्याङ्कको व्याख्या र विश्लेषण

४.१ परीक्षा प्रणालीको वर्तमान अवस्थाको बिश्लेषण २३

४.१.१ प्रश्न निर्माण २४

४.१.२ प्रश्नको मूल्याङ्कन २४

४.१.३ प्रश्न पत्र वितरण २५

४.१.४ परीक्षा सञ्चालन २६

४.१.५ उत्तर पुस्तिका परीक्षण २६

४.१.६ निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन प्रणाली कार्यान्वयनको अवस्था २६

४.१.७ परिक्षा प्रणालीको विश्लेषण २७

४.२ परीक्षा प्रणालीमा देखिएका समस्याहरु ३६

४.२.१ प्रश्न निर्माणमा देखिएका समस्याहरु ३६

४.२.२ प्रश्न मूल्याङ्कनमा देखिएका समस्याहरु ३७

४.२.३ प्रश्न पत्र वितरणमा देखिएका समस्याहरु ३७

४.२.४ परीक्षा सञ्चालनमा देखिएका समस्याहरु ३७

४.२.५ उत्तर पुस्तिका परीक्षणमा देखिएका समस्याहरु ३८

४.२.६ परीक्षाफल विश्लेषणमा देखिएका समस्याहरु ३८

४.२.७ निरन्तर मूल्याङ्कन प्रणाली कार्यान्वयनमा देखिएका समस्याहरु ३९

४.३ परीक्षा प्रणलीमा देखिएका समस्याा समाधानका उपायहरु ४२

परिच्छेद पाँच : प्राप्ती, निष्कर्ष र सुझाव

५.१ प्राप्ती ४३

५.२ निष्कर्ष ४४

५.३ सुझावहरु ४५

सन्दर्भ ग्रन्थ

अनुसूचीहरु

तालिका सूची

तलिका	**शीर्षक**	पृष्ठसङ्ख्या
तालिका १	प्रश्नपत्रको वितरणको अवस्था	२५
तालिका २	श्री भगवती प्रा.वि ओखे (कक्षा १-३) को शैक्षिक उपलव्धीको तुलना	२८
तालिका ३	श्री भगवती प्रा.वि ओखे (कक्षा ४-५) को शैक्षिक उपलव्धीको तुलना	२९
तलिका ४	श्री शारदा नि.मा.वि ओखे (कक्षा १-३)को शैक्षिक उपलव्धीको तुलना	३०
तालिका ५	श्री शारदा नि.मा.वि ओखे (कक्षा ४-५)को शैक्षिक उपलव्धीको तुलना	३१
तालिका ६	श्री मच्छिन्द्र मा.वि.सुदाप(कक्षा (१-३) को शैक्षिक उपलव्धीको तुलना	३२
तालिका ७	श्री मच्छिन्द्र मा.वि.सुदाप(कक्षा (४-५) को शैक्षिक उपलव्धीको तुलना	३३
तालिका ८	स्रोतकेन्द्र ओखे (१-३) को शैक्षिक उपलव्धीको तुलना	३४
तालिका ९	स्रोतकेन्द्र ओखे (४-५) को शैक्षिक उपलव्धीको तुलना	३५